

Nr 253

Av fru Segerstedt Wiberg och fru Hamrin-Thorell, om åtgärder
i syfte att motverka barnmisshandel.

(Lika lydande med motion nr 309 i Andra kammaren)

Under det gångna året har i pressen förekommit ett flertal artiklar vari frågan ställts: Är ett barn rättslöst? Bakgrunden till denna fråga har varit dödsmisshandel av barn. Misshandel har förekommit så pass ofta att man inte kan våga påståendet att barnmisshandel är en mycket sällsynt företeelse eller att endast abnorma individer misshandlar småbarn. Expertisen bland läkare, psykologer och pedagoger synes vara tämligen ense om att småbarn saknar erforderligt rättsskydd. Barnen är ofta utsatta för de vuxnas godtycke och lynnighet. Det är inte odjur i människohamn som begår våld mot sina barn sade nyligen rättsläkaren dr Ann Merie Bergström, Göteborg, utan svaga människor, vilka inte orkar med sin situation. Man bör därför i första hand inte tänka på vedergällning utan i stället på hur brott skall förhindras.

Uttalandet gjordes sedan dr Anders Frisk vid barnkirurgiska kliniken i Göteborg i Svenska Läkartidningen skrivit att »allvarlig misshandel av små barn är tyvärr ingen ovanlig företeelse även om de fall där diagnosen accepteras är relativt fåtaliga». Fortsättningsvis skriver han:

Misstanken är otäck att väcka, och konsekvenserna därav blir en omfattande socialutredning och rättslig åtgärd, med svåra påfrestningar för föräldrarna. På grund härav förkastas säkert ofta misshandel som trolig genes till skador på fr. a. små barn, som själva ej kan vittna, när den skyldige tigger, oavsiktligt eller ej, och den andra vårdparten kanske är ovetande.

I artikeln skildras 6 fall av misshandel varav 4 förekommit under det senast aktuella halvåret. Dr Frisk påpekar, att barnen kom från en social miljö som var påfallande instabil. Deras ålder varierade mellan 1 1/2 månad och 2 år. I 4 av de 6 fallen hade det inte varit möjligt för läkaren att skydda barnen mot upprepade skador. Han hade inte kunnat framlägga juridiskt bindande bevis. 2 av de 4 överlevande barnen återsändes till hemmiljön.

I Nordisk Medicin 4/1963 har dr Per Selander, Malmö, skildrat liknande misshandel av småbarn. Båda läkarna oroas av tanken att man alltför gärna vill tro, att barn har det bra i sina hem. Misshandlade barn kan därför återsändas till den miljö, som visat sig vara så farlig för dem.

Även om läkarnas åsikt att fler småbarn misshandlas än vad man tidigare

räknat med — en iakttagelse som gjorts även i andra länder — är varje misshandel som kunde ha förebyggts ett misslyckande för samhället. Man skulle kunna tänka sig att var och en ålades skyldighet att anmäla misstanke om barnmisshandel. För att skydda den enskilde anmälaren skulle då nära nog vara nödvändigt att ge anmälaren anonymitetsskydd för att hindra att barnets krav på skydd ledde fram till att denne utsatte sig för misshandlaren hot eller våldsamheter. Risken med detta förfarande är emellertid att man banar väg för ett system som inte hör hemma i ett demokratiskt rättssamhälle.

Som redan framhållits tyder vissa uppgifter på att fallen av barnmisshandel i stället för att minska visar tendens att öka i antal. De sakkunniga förefaller vara ense om att vad som då främst krävs blir förebyggande åtgärder. Likaså är de relativt eniga om att de i utbildningshänseende sämst ställda visar störst rådvillhet vid barnens uppfostran. I sin rådvillhet tillgriper den okunnige gärna den hårda uppfostran, som så lätt kan förvandlas till misshandel. Gränsen mellan måttlig aga och så kraftigt våld att man kan tala om misshandel är, som dr Frisk framhållit, svår att draga.

Okunnigheten är alltså föräldrarnas eller vårdnadshavarnas, och de förebyggande åtgärderna måste då sättas in långt innan misshandel föreligger, inte efter det att barnet mer eller mindre avsiktligt redan utsatts för våld.

På lång sikt, skriver laborator Stina Sandels, pedagogisk-psykologiska institutionen vid lärarhögskolan, Stockholm, i Sociala Meddelanden 8/1963, gäller det att göra svenska folket mera barnvänligt. Det går inte utan brett lagda mångåriga upplysningskampanjer om barns utveckling och den tidiga barndomens betydelse: genom folders och böcker, tidningar, tidskrifter, radio, film och TV, i skolan och vid varje utbildningsanstalt där någon förbereds för människovårdande uppgift av vad slag det vara månne. Nödvändigheten av forskning kring här berörda problem torde vara för alla uppenbar.

Utredningen »222 stockholmspojkar» belyser också behovet av större upplysning. Föräldrarna vet för litet om hur de skall uppfostra sina småbarn, vilket i icke ringa grad torde sammanhänga med samhällets omdaning och framväxande nya struktur.

Redan förra året påpekades i en motion att ett behov av regelbundna kurser i föräldrautbildning förelåg. Dessa kan lämpligen drivas i nära samarbete med mödra- och barnavårdscentralerna samt barnavårdsnämnden.

Vidare borde de kvinnor, vilka vägras legal abort, ges bättre hjälp att acceptera sin situation och det väntade barnet. »Detta barn går eljest en sorglig barndom till mötes», skriver laborator Sandels i den tidigare citerade artikeln. Laborator Sandels föreslår, att man bättre utnyttjar själva födelse-tillfället till att skapa större förståelse för det väntade barnet.

De flesta födselar sker numera i vårt land vid barnbördsavdelningar. Därför upplevs vanligen av mödrarna som en tid av relativt avkoppling från vardagslivets bestyr, där man har ro att fundera och tid att tala med

andra om sina familjeförhållanden och känslor för barnen. Anknäytning till BB-avdelningarna av psykolog och kurator, helst själva mödrar, med bestämda mottagningstider i trivsamt samtalsrum vore en välkommen och för både mödra- och barnavård effektiv åtgärd.

En annan åtgärd torde vara att utnyttja kurserna för blivande mödrar och fäder till upplysning inte endast om barnens behov av kroppslig vård utan också av psykisk vård. I detta och andra sammanhang vore säkerligen välbetänkt att vid sidan om muntlig upplysning förse de blivande mödrarna och fäderna med någon enklare folder som ger dem anvisningar om den psykiska vårdens nödvändighet och var de kan erhålla råd i dessa avseenden.

Vid barnavårdscentralerna följs barnens kroppsliga utveckling väl, och i det avseendet anses kontrollen vara god. Tydligt är emellertid att centralernas uppgift att öva uppsikt också över barnens psykiska utveckling och fostran ännu inte tillgodoses.

Uppenbarligen anser sig många läkare och sjuksköterskor inkapabla att syssla med uppfostringssvårigheter och psykiska rubbningar hos barn och inom familjerna. Detta kan man inte råda bot på förrän utbildningen av medicinalpersonalen tar mera hänsyn till dessa krav, skriver docent Justus Ström i Sociala Meddelanden 1964/1—2.

Parallellt med en förbättring av den förebyggande vården torde vara nödvändigt tillse att effektivt skydd ges barn som likväl hotas av eller utsättes för misshandel. Läkarna beklagar, som redan framhållits, att deras misstankar om avsiktlig misshandel av småbarn inte tillräckligt beaktas. För att åstadkomma en förbättring i detta avseende förefaller en utväg vara att ge de barnavårdande myndigheterna bättre tillgång till juridisk expertis. Läkarnas uttalanden om svårigheterna att vinna gehör kan bero på att misstankarna inte leder till utredning av juridiskt utbildad personal som samtidigt har till uppgift att tillvarata barnets intresse. Den vuxne, som utsättes för misshandel, kan ju på ett helt annat sätt än barnet låta åklagarmyndigheten veta vad som inträffat. Vad som nu synes brista i utredningar som sker till följd av läkarens misstankar, förefaller till en del bero på barnets oförmåga att föra sin talan. Man accepterar då alltför lätt föreställningen att föräldrarna äger sina barn. Och helt naturligt utgår man mestadels från att det inte är sannolikt att en mor, far eller annan närstående vuxen misshandlar ett litet barn.

Vid tillkomsten av den nya barnavårdslagen fördes långa resonemang i riksdagen om barnavårdsnämndernas behov av juridisk expertis. Som bekant blev resultatet att man inte fann det vara erforderligt att tillmötesgå kraven på obligatorisk medverkan av jurister i barnavårdsnämndernas arbete. För att tillgodose kraven på ökad rättssäkerhet uppmanades nämnderna att anlita biträde av lagfaren person. Närmare föreskrifter om på vilket sätt och i vilken omfattning detta skulle ske fann föredragande statsrådet

inte vara nödvändiga eller ens önskvärda. För att ge nämnderna juridisk och annan sakkunskap valde statsrådet i stället att träffa överenskommelse med Svenska socialvårdsförbundet om bistånd med erforderlig expertis. Sedan dess har emellertid Socialvårdsförbundet upphört med sin verksamhet. Det är också att märka att den debatt som fördes i samband med den nya barnavårdslagens antagande huvudsakligen gällde frågor rörande fosterbarn och ungdomsbrottslingar. Endast i förbigående snuddade man vid de frågor som här diskuteras. Enligt vår åsikt bör man nu med tanke på inte minst småbarnens behov av skydd försäkra sig om att barnavårdsnämnder och barnavårdscentraler erhåller tillgång till juridisk expertis. Juristernas förmåga att utreda misstänkta fall av misshandel och att bevaka barnens rätt torde ge effektivare skydd än den bevakning som ombesörjes uteslutande av personal med utbildning för socialvårdande uppgifter.

Sammanfattningsvis vill vi betona, att vi är medvetna om att barnmisshandel aldrig helt kan förebyggas. Men de fall av misshandel till döds, som på senare tid förekommit, visar att samhällets skydd inte fungerar tillfredsställande. Barnen ges inte i tillräcklig omfattning skydd mot vanvård och grymhet.

Med stöd av vad ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning i syfte att få till stånd dels föräldrautbildning och bättre psykisk rådgivning vid barnavårdscentraler, dels tillgång till juridisk expertis inom eller vid sidan av de barnavårdande organen.

Stockholm den 26 januari 1965

Ingrid Segerstedt Wiberg

Ruth Hamrin-Thorell